

Бодак О.,
кер. ЦФБІР НБУВ,
канд. іст. наук

ФОРМУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті висвітлено сучасний стан формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ. Проаналізовано джерельну базу комплектування фондів вітчизняними та іноземними документами. Охарактеризовано основні напрями державної політики у сфері підтримки формування бібліотечних фондів. Подано рекомендації для оптимізації системи документопостачання бібліотечних фондів.

Ключові слова: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, бібліотечно-інформаційні ресурси, джерела комплектування фондів, обов'язковий примірник документа, книгообмін.

The article analyses the modern state of formation of library and information resources of V. Vernadsky National Library of Ukraine. The source base of acquisition of library funds by domestic and foreign documents is analyzed. The main directions of state policy for support of formation of library funds are under consideration in the article. Recommendations for the optimization of the system of replenishment of library funds are given.

Keywords: V. Vernadsky National Library of Ukraine, library information resources, sources of acquisition, the required copy of the document, book exchange.

В статье освещено современное состояние формирования библиотечно-информационных ресурсов НБУВ. Проанализированы источники комплектования фондов отечественными и иностранными документами. Охарактеризованы основные направления государственной политики в сфере поддержки формирования библиотечных фондов. Представлены рекомендации для оптимизации системы документообеспечения библиотечных фондов.

Ключевые слова: Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, библиотечно-информационные ресурсы, источники комплектования фондов, обязательный экземпляр документа, книгообмен.

Формування бібліотечно-інформаційних ресурсів – одне з основних питань історико-бібліотекознавчих досліджень, яке сьогодні вимагає нового наукового осмислення та аналізу. До цієї теми прикута увага і теоретиків, і практиків, оскільки в цій галузі існує багато проблем, що потребують вирішення.

Проблема своєчасного та повноцінного документопостачання бібліотечних фондів має вагоме соціальне та культурологічне значення, є однією з пріоритетних у світовому бібліотекознавстві та бібліотечному фондознавстві. Кризовий стан систематичного поповнення складу фондів бібліотек України, спричинений розпадом системи державного централізованого книгорозповсюдження, постійним недофінансуванням комплектування бібліотек, відсутністю єдиної інформаційної та технологічної платформи взаємодії видавничої, книготоргівельної та бібліотечної галузей, ускладнює якісне задоволення інформаційних потреб громадян [9, с. 3].

Бібліотечний фонд – це інформаційний потенціал бібліотеки, який має складну структуру і вимагає від комплектаторів різнобічних знань та наукового підходу до його формування. З розвитком ринкових відносин змінилася традиційна технологія формування фондів бібліотек. Нині відбувається поєднання теорії та практики цього процесу, що обумовлене спільним завданням – напрацюванням стратегічної лінії в управлінні якістю формування фонду [2].

Сьогодні формування фондів бібліотек – це систематичний аналіз зовнішнього документального потоку, науково обґрунтований відбір документів, оперативне замовлення та отримання документів на різних носіях інформації для поповнення бібліотечно-інформаційних ресурсів відповідно до статусу бібліотеки та інформаційних потреб користувачів.

Сучасній системі комплектування притаманні різноманітність джерел надходжень документів, активне використання новітніх електронних засобів та автоматизація традиційних технологій комплектування. Водночас у системі комплектування існують проблеми, пов'язані, насамперед, із забезпеченням оперативності та

систематичності надходжень до фондів бібліотек. Від стабільності і безперервності цього процесу залежить інформаційна діяльність бібліотек. Проте стан комплектування бібліотечних фондів завжди залежав від загальнодержавного стану книгодрукування та книгорозповсюдження, а також фінансування бібліотечної галузі.

Бібліотеки відчують на собі всі проблеми перехідного періоду:

- економічну кризу в державі;
- відсутність стабільного фінансування бібліотек;
- знищення державної системи книговидання та книгорозповсюдження на основі попередніх замовлень;
- відсутність законодавчої бази щодо формування бібліотечних фондів.

Усе це ускладнює процеси формування бібліотечних фондів і робить неможливим перспективне планування їхнього розвитку.

Також трансформувалася система інформування про підготовку і випуск літератури. Більшість видавництв, особливо приватних, відмовилися від перспективних планів видань – інформації, корисної та потрібної для замовників і бібліотек. Водночас значно зросла кількість розрізненої, неорганізованої рекламної інформації, яка випадково потрапляє до бібліотек. У результаті бібліотеки не мають відомостей про заплановані до випуску видання, позбавлені можливості оформити попереднє замовлення і часто не мають інформації про видання, що вже вийшли друком. Особливо погано полягають справи з отриманням бібліотеками малотиражної літератури: тез доповідей, матеріалів наукових конференцій, нарад, семінарів тощо.

Таким чином, виникають істотні прогалини у бібліотечних фондах. Найбільш складним став процес виявлення і придбання видань, що видаються приватними видавничими організаціями. Тому сьогодні бібліотеки все частіше вдаються, поряд з традиційними, до альтернативних джерел комплектування, зокрема залучення спонсорів та меценатів, участі у загальнодержавних і відомчих програмах, використання благодійних фондів тощо.

Формування фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) – це один з найважливіших напрямів її діяльності, оскільки документальні ресурси є основним підґрунтям забезпечення доступу до інформації широкого кола користувачів та інформаційно-аналітичного забезпечення вищих органів законодавчої та виконавчої влади держави.

Комплектування фондів НБУВ здійснюється відповідно до завдань, визначених її Статутом, затвердженим розпорядженням Президії Національної академії наук України від 11.12.2009 р., № 747, і обумовлюється її місцем у системі бібліотечно-бібліографічного та інформаційно-аналітичного обслуговування, напрямами науково-дослідної роботи НАН України, а також інформаційними потребами широкого кола користувачів.

Пошуки нової теоретико-практичної моделі формування фондів вимагають організаційних рішень, тому сьогодні у бібліотеках спостерігається тенденція ліквідації технологічної та структурної автономності відділів і створення комплексних відділів, що обумовлено інформаційними, технологічними, фінансовими і кадровими причинами. Так, у НБУВ 2012 року був створений Центр формування бібліотечно-інформаційних ресурсів (ЦФБІР), до складу якого увійшли п'ять відділів: комплектування, систематизації, каталогізації, реферування наукової інформації, відділ формування і обліку електронних інформаційних ресурсів. Змінився сьогодні і зміст роботи комплекторів: їм доводиться освоювати нові галузі знань, адже виконання посадових обов'язків сучасного комплектора передбачає володіння професійними якостями аналітика, експерта, перекладача, програміста, економіста, бухгалтера, юриста та митного брокера.

Сьогодні основними завданнями відділу комплектування ЦФБІР є:

- аналіз документально-інформаційного потоку України та зарубіжних країн;
- максимальна повнота комплектування фондів НБУВ новими і ретроспективними виданнями України;
- комплектування фондів НБУВ новими зарубіжними виданнями з урахуванням їхньої наукової, культурної та художньої цінності;
- централізоване комплектування бібліотек НДУ НАН України українськими та зарубіжними виданнями;
- формування фонду дисертацій, захист яких відбувся в Україні;
- формування поточного обмінного фонду НБУВ;
- узагальнений бібліотечний облік надходжень документів до основних фондів та фондів спеціалізованих структурних підрозділів НБУВ;

- здійснення вітчизняного та міжнародного книгообміну;
- співпраця з видавництвами та видавничими організаціями України з метою отримання обов'язкового примірника документів;
- співпраця з Київською регіональною митницею, митне оформлення та супровід вантажів, які отримують і надсилає НБУВ за міжнародним книгообміном (МКО);
- співпраця з Українським державним підприємством поштового зв'язку «Укрпошта» та виконання всього комплексу робіт з доставляння та відправлення поштової кореспонденції, бандеролей, посилок для всіх структурних підрозділів НБУВ, а також партнерам по вітчизняному та міжнародному книгообміну.

Останнім часом у НБУВ вживаються активні заходи щодо удосконалення системи комплектування бібліотечного фонду, зокрема формуються нові організаційно-технологічні засади отримання документів, які ґрунтуються на вивченні ефективності традиційних і нових джерел комплектування. Сучасна стратегія розвитку НБУВ спрямовує процес комплектування на максимально повне охоплення національного документального потоку і відбір найцінніших іноземних видань. Для реалізації цих завдань НБУВ поєднує різні джерела комплектування: обов'язковий примірник видань України, вітчизняний та міжнародний книгообмін, державні програми, дари. На жаль, такі традиційні джерела комплектування, як купівля і передплата, через відсутність фінансування не діють з 2010 р.

Останнім часом спостерігаються значні зміни у сфері книговидання та книгорозповсюдження України, які не могли не вплинути на систему комплектування фондів НБУВ. Ретельний аналіз джерел комплектування – даних про обсяг, повноту та оперативність надходжень, виконання чи невиконання замовлень, причин невиконання, заповнення лакун – дає змогу зробити висновки щодо ефективності кожного джерела та окреслити практичні шляхи їх удосконалення.

Зупинимось на характеристиці сучасного стану джерел комплектування фондів НБУВ вітчизняними та іноземними документами.

Щороку до НБУВ надходить близько 200 тис. документів. У 2012 р. загальний обсяг надходжень документів до НБУВ склав 208 113 прим., у 2011 р. – 178 186 прим. Загальний фонд НБУВ на сьогодні становить понад 15 200 000 прим. документів.

Відповідно до Закону України «Про обов'язковий примірник документів України» [8] НБУВ отримує два обов'язкові примірники (ОП) видань України, а також примірник дисертацій, що захищаються в Україні та передаються до НБУВ Державною атестаційною комісією України. Перший примірник усіх видів видань надходить до фондів бібліотеки для забезпечення максимально повного і оперативного обслуговування користувачів, другий поповнює архівний фонд видань України. У 2012 р. отримано за двома обов'язковими безоплатними примірниками – 78 405 прим. видань (у 2011 р. – 72 437), крім того, 3913 прим. дисертацій. Таким чином, разом – 82 318 прим. документів. ОП забезпечує надходження до НБУВ лише близько 70 % вітчизняних видань від загального обсягу. Тому потрібно на законодавчому рівні розробити дієві механізми державного контролю за гарантованим отриманням НБУВ та іншими провідними бібліотеками України повного національного репертуару друкованої продукції.

Сьогодні критерії повноти й оперативності формування фондів НБУВ потребують організації у відділі комплектування ЦФБІР системи контролю за надходженням документів з цього джерела. Співробітники відділу опрацьовують каталоги, прайс-листи та сайти видавництв, книготорговельних організацій та зв'язують їх з електронним каталогом НБУВ. У результаті виявляються прогалини в надходженні ОП, а також видавництва та видавничі організації, які надсилають ОП до НБУВ лише в одному примірнику. З метою пошуку найцікавіших та найважливіших літературних та мистецьких видань аналізується газета «Літературна Україна» та список лауреатів конкурсу «Книжка року». Також здійснюється ретельне відстеження надходжень ОП видань НДУ НАН України за «Анотованими каталогами книжкових видань Національної академії наук України». У результаті аналізу цих джерел співробітники відділу комплектування надсилають листи-нагадування видавництвам, книги яких відсутні у фондах НБУВ. Усього в 2012 р. до різних видавництв та видавничих організацій, друкарень, редакцій продовжуваних видань та журналів було надіслано 362 листи з проханням надсилати ОП в установленому порядку.

Важливим завданням для комплектування фондів НБУВ є підтримка і розвиток системи документообміну.

Одним з ефективних джерел заповнення лакун регіональних наукових видань та малотиражних відомчих документів у фондах НБУВ є вітчизняний книгообмін. Кількість партнерів НБУВ по вітчизняному книгообміну на сьогодні становить 205 установ. Зокрема, в 2012 р. НБУВ досягла домовленостей про книгообмін та співпрацю з такими

установами як Севастопольський економіко-гуманітарний інститут при Таврійському національному університеті ім. В. І. Вернадського, Музей гетьманства при Київській міській державній адміністрації, Інститут гігієни та медичної екології НАМН України та Інститут рибного господарства УААН. Щороку від партнерів по вітчизняному книгообміну до фондів НБУВ надходить близько 5000 документів, у 2012 р. за вітчизняним книгообміном до фондів НБУВ надійшло 4331 прим. видань.

Зі свого боку, НБУВ надає допомогу українським бібліотекам у комплектуванні їхніх фондів національними документами, а також здійснює розповсюдження видань з науковою та культурно-просвітницькою метою серед інших бібліотек та установ України. НБУВ щороку передає партнерам по вітчизняному книгообміну 15–20 тис. прим. видань, зокрема в 2012 р. НБУВ передала українським бібліотекам і установам 15 784 прим. видань різноманітної тематики: творів українських і зарубіжних класиків, наукових видань із різних галузей знання, довідкових та інформаційних видань, видань бібліотекознавчої тематики тощо.

Відділ комплектування ЦФБІР спрямовує свою роботу також на здійснення міжнародного книгообміну (МКО) та книгообміну між членами Міжнародної асоціації академії наук. На сьогодні МКО – єдине джерело одержання нової зарубіжної літератури для фондів НБУВ, а для зарубіжних партнерів МКО – джерело отримання малотиражних, важкодоступних видань, що не надходять у книготорговельну мережу. Це праці наукових установ і навчальних закладів, матеріали конференцій, наукові збірники, література, яка викликає особливий інтерес у зарубіжних партнерів.

НБУВ підтримує міжнародний книгообмін із 702 партнерами у 70 країнах світу. У 2012 р. НБУВ отримала від партнерів по МКО 15 367 прим. зарубіжних видань.

У процесі комплектування фондів НБУВ шляхом МКО враховується важлива роль періодичних видань як оперативного джерела інформації, яке найповніше забезпечує представлення широти наукових напрямів. На сьогодні НБУВ замовляє у партнерів по МКО 2123 назви періодичних видань: 1159 назв для фондів НБУВ, 964 назви для фондів бібліотек НДУ НАН України.

Згідно з постановою Президії НАН України «Про забезпечення Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського науковими виданнями для міжнародного книгообміну» від 11.11.2009 р., № 306, НБУВ у 2012 р. для потреб МКО отримала 20 038 прим. видань України,

з них 15 775 журналів, 1200 продовжуваних видань, 120 препринтів, 2923 книги, 20 брошур.

До обмінного фонду відділу комплектування ЦФБІР документи надходять з різних джерел: це академічні періодичні видання Видавничого дому «Академперіодика», видавництва «Наукова думка» та видавництв НДУ НАНУ; видання НБУВ; видання, які надходять за державними цільовими програмами – проектами «Українська книга» та «Наукова книга»; дари. Для інформування партнерів по вітчизняному і міжнародному книгообміну у відділі комплектування організована постійна виставка нової літератури, отриманої для розповсюдження. У 2013 р. відділ комплектування спільно з відділом обмінно-резервних фондів НБУВ започаткував випуск інформаційного покажчика «Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» [4]. Структурні підрозділи НБУВ також використовують покажчик з метою відбору і замовлення літератури для своїх фондів. Ознайомитися з електронною версією покажчика та зробити замовлення можна на сайті НБУВ.

Певна кількість документів передається до НБУВ як дари установ та окремих осіб. Умови нестабільності, в яких змушені працювати комплекатори, надали цьому джерелу вагомому значення. Дари суттєво поповнюють фонди не тільки дублетними, а й першими примірниками видань. Нерідко НБУВ отримує як дар цінні та рідкісні видання сучасних і минулих років. Окремо можна виділити колекції приватних осіб та установ, які складають переважну частину дарів. Проте їх надходження не можна розглядати як результат пасивного комплектування. Залученню приватних книгозбірень чи конкретних видань до фондів НБУВ передують активна, наполеглива робота з їх власниками. Загалом у 2012 р. за джерелом «Дари та колекції» отримано 26 687 прим. документів.

На основі аналізу цифрових показників надходжень документів до НБУВ можна констатувати, що загальний обсяг надходжень документів до НБУВ у 2012 р., порівняно з 2011 р., збільшився на 17%. Надходження документів за ОП, порівняно з 2011 р., зросло на 8%.

Необхідність розробки нової організаційно-технологічної моделі формування фондів вимагає тісної співпраці та координації дій різних структурних підрозділів бібліотеки. Активно впроваджуючи автоматизацію основних бібліотечно-інформаційних процесів у НБУВ, відділ комплектування ЦФБІР тісно співпрацює з відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж (ВПТЗКМ) НБУВ. Зокрема, протягом 2010–2012 рр. ВПТЗКМ було проведено поетапне

впровадження та адаптацію бібліотечних технологічних процесів, пов'язаних з комплектуванням, систематизацією та каталогізацією документів у процесі централізованого опрацювання, на основі програмних рішень САБ «РБІС64» [3, с. 88–91].

Сучасний стан інформатизації вимагає від бібліотек нових підходів як до формування фондів, так і до надання інформації користувачам. Сьогодні багато уваги приділяється новому напрямку діяльності бібліотек – створенню електронних бібліотек (ЕБ). У НБУВ формування традиційних бібліотечних фондів та формування ЕБ відбувається в тісній співпраці, оскільки традиційні фонди і ЕБ доповнюють один одного та забезпечують бібліотечно-інформаційне обслуговування на якісно новому рівні. На сучасному етапі діяльності відділ формування і обліку електронних інформаційних ресурсів, який входить до структури ЦФБІР, займається розробкою нової концепції формування ЕБ НБУВ. Сьогодні в ЕБ включаються електронні версії видань, які видає НБУВ; документи методичного та нормативно-правового характеру; видання, які знаходяться у вільному доступі в мережі Інтернет, і на які не розповсюджується авторське право; видання, передані НБУВ авторами з письмовим дозволом розміщувати їх у ЕБ. Збільшення обсягів надходжень електронної інформації до бібліотек і неминучість подальшого розвитку електронних бібліотек зумовлюють актуальність нового напрямку досліджень, який пов'язаний із розробкою наукових засад, нормативно-методичного та організаційно-технологічного забезпечення процесу комплектування ЕБ [1, с. 139]. Нині відділ формування і обліку електронних інформаційних ресурсів ЦФБІР займається розробкою критеріїв відбору документів для ЕБ, адже на зміну фрагментарним колекціям та окремим документам поступово приходять фундаментальні зібрання, які відображають цілісні документальні, історичні та тематичні пласти.

Проте в галузі формування документально-інформаційних ресурсів НБУВ залишається багато проблем, які потребують вирішення. Зокрема, проблема комплектування документами на електронних носіях, що потребує розробки законодавчих та нормативно-інструктивних документів щодо їхнього надходження до НБУВ за джерелом ОП, опрацювання і обліку.

Таким чином, статус НБУВ, її авторитет у державі та на міжнародному рівні ставить перед системою комплектування якісно нові завдання, спрямовані на динамічне, гармонійне оновлення її фондів – інформаційного потенціалу України. Тому особливістю

комплектування фондів НБУВ на сучасному етапі є постійний пошук оптимальних форм організації цього процесу.

Слід також зазначити, що в період становлення ринкових відносин бібліотеки не можуть забезпечити формування бібліотечно-інформаційних ресурсів без чіткої державної політики в галузі культури.

Упровадження державної інформаційної політики України в архівній та бібліотечній справі передбачає удосконалення системи формування бібліотечних фондів, яке охоплює:

- поглиблення взаємодії бібліотек усіх видів для забезпечення повноти комплектування та взаємовикористання національної системи впорядкованих зібрань усіх вітчизняних і науково та соціально значущих зарубіжних документів на різних носіях інформації;
- доповнення системи депозитарного зберігання друківаних видань депозитаріями комп'ютерних версій;
- створення сприятливих економічних умов для комплектування бібліотечних фондів і здійснення внутрішнього та міжнародного документообміну.

Ці положення мали бути затверджені Законом України «Про Концепцію державної інформаційної політики», проект якого був поданий Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради України у 2010 р., прийнятий у першому читанні за основу, доопрацьований Комітетом Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, але, на жаль, відхилений у другому читанні [7].

Також проблеми у галузі українського книговидання та книгорозповсюдження були обговорені на парламентських слуханнях «Проблеми розвитку українського книговидавництва, книгорозповсюдження та перспективи підтримки книгочитання в Україні», які відбулися 15 травня 2013 р. Наголошувалося, що від стану вітчизняного книговидання та книгорозповсюдження значною мірою залежить виконання бібліотечними установами країни своїх основних функцій – забезпечення інформаційних, науково-дослідницьких, освітніх, культурних, інтелектуальних та інших потреб різних вікових груп громадян України. Однак на сьогодні через багаторічне недофінансування бібліотечної галузі, зменшення обсягів видавничої продукції та накладів видань до 1–2 тис. примірників більшість книг, виданих в Україні, стали недоступними для користувачів бібліотек. Також підкреслювалося, що недостатнє поповнення бібліотечних фондів зменшує можливості громадян у реалізації їхніх конституційних прав на вільний доступ до інформації, до надбань вітчизняної та світової

літератури, науки і культури та вкрай негативно позначається на моральному, культурному, інтелектуальному розвитку українського народу.

Результатом парламентських слухань стала низка рекомендацій для Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства культури України та Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Враховуючи те, що розуміння наявних проблем та об'єктивний аналіз стану галузі вимагають здійснення низки системних заходів (соціальних, економічних, правових, матеріально-технічних та інших), спрямованих на регулювання й управління у сфері книговидавництва, книгорозповсюдження й споживання книги в умовах формування книжкового ринку та інформатизації суспільства, учасники парламентських слухань рекомендували в галузі формування бібліотечних фондів:

1. Верховній Раді України:

- вирішити питання щодо приєднання України до Флорентійської угоди і Найробського протоколу, що звільнило б від митного та інших ввізних зборів книги, інші видання та документи з питань освіти, науки, культури;

- внести зміни до Закону України «Про здійснення державних закупівель» з метою здійснення закупівлі літератури, періодичних видань та друкованих матеріалів для поповнення фондів бібліотек без проходження тендерних процедур, що сприятиме оперативному і своєчасному комплектуванню бібліотек;

- сприяти удосконаленню законодавства щодо системи обов'язкового примірника документів, зокрема щодо скорочення кількості обов'язкових примірників та удосконалення механізмів застосування штрафних санкцій до порушників законодавства.

2. Кабінету Міністрів України:

- запровадити дієві механізми реалізації визначених законодавством норм щодо доставляння суб'єктами видавничої діяльності обов'язкових примірників друкованих і електронних видань до бібліотек, включно з обов'язковістю складання актів про їх прийом-передачу;

- розглянути питання про надання бібліотекам можливості здійснювати закупівлю літератури не за кодами капітальних вкладень, а також передплату доступу до електронних баз зарубіжної наукової інформації без тендерних процедур;

- сприяти встановленню окремою захищеною статтею фіксованих щорічних відсотків видатків з державного і місцевих бюджетів на поповнення бібліотечних фондів;

- відновити в переліку закладів культури, освітніх та наукових закладів, до яких надсилаються документи та видання в рамках міжнародного обміну, що звільняються від оподаткування митом, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 р., № 486, Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського, Львівську національну наукову бібліотеку імені Василя Стефаника та інші установи НАН України, які здійснюють інтенсивний міжнародний книгообмін;

- сприяти спрощенню митного оформлення літератури, що надходить за міжнародним книгообміном, скасування для бібліотек оплати цієї процедури [5].

За результатами парламентських слухань був виданий Указ Президента України «Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні» від 19.06.2013 р., № 336/2013 [6], у якому постановляється Міністерству освіти і науки України разом із Міністерством культури України, Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, за участю Національної академії наук України, сприяти забезпеченню поповнення бібліотечних фондів публічних бібліотек та загальноосвітніх навчальних закладів.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане та на основі аналізу діяльності НБУВ у галузі комплектування фондів можна констатувати, що для подальшого удосконалення роботи системи формування бібліотечно-інформаційних ресурсів необхідно:

1) проводити наукові дослідження з метою теоретичного обґрунтування та практичного впровадження нових шляхів комплектування бібліотечних фондів;

2) створити економічні, правові та технологічні умови для розвитку вітчизняного та міжнародного обміну інформаційними ресурсами;

3) створити систему якісного та оперативного інформаційного забезпечення комплектування бібліотечних фондів;

4) диференційовано підходити до відбору видань, кількості їх примірників, зважаючи на наукову, історичну та інформаційну цінність; систематично удосконалювати профіль комплектування бібліотеки;

5) розвивати електронні бібліотеки, насамперед представляти в цифровому форматі періодичні та продовжувані видання, нормативні документи тощо;

6) активніше використовувати оцифровку документів як обов'язкову складову частину комплектування фондів;

7) шукати альтернативні джерела комплектування, зокрема, залучення спонсорів та меценатів, участь у загальнодержавних та відомчих програмах, використання благодійних фондів тощо;

8) розробити дієві механізми державного контролю за гарантованим отриманням провідними бібліотеками України повного національного репертуару друкованої продукції згідно з Законом України «Про обов'язковий примірник документів»;

9) на міжвідомчому рівні запровадити єдину систему автоматизації усіх технологічних процесів формування бібліотечно-інформаційних ресурсів;

10) розробити та запровадити систему професійного навчання комплектаторів.

Список використаних джерел

1. Баркова О. В. Комплектування електронної бібліотеки: досвід НБУВ та проблеми розвитку / О. В. Баркова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17–18 травня 2005 р.). – К., 2005. – Ч. 1. – С. 137–139.

2. Жданова Т. А. Проблематика научных исследований в области формирования фондов библиотек: некоторые акценты [Электрон. ресурс] / Т. А. Жданова // Научные и технические библиотеки. – 1999. – № 6. – Режим доступа: http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb99/6/f06_01.html – Загл. с экрана.

3. Лобузін К. Технології організації знансєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / Катерина Лобузін ; відп. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 252 с.

4. Обмінний фонд Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : покажчик / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад.: Л. А. Пестрецова, І. О. Шульга, Т. В. Коваль, В. С. Кабкова ; наук. ред. О. П. Бодак ; бібліогр. ред. І. П. Антоненко. – К. : НБУВ, 2013. – Вип. 1. – 104 с.

5. Проблеми розвитку українського книговидавництва, книгорозповсюдження та перспективи підтримки книгочитання в Україні : проект рекомендацій парламентських слухань (15 травня 2013 р.) [Електронний ресурс] // Комітет Верховної Ради України з питань культури і духовності : офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://kompkd.rada.gov.ua/kompkd/control/uk/publish/article?jsessionid=15A0600481D94AC3CAA417F92842B820?art_id=47024&cat_id=44731 – Назва з екрана.

6. Про деякі заходи щодо державної підтримки книговидавничої справи і популяризації читання в Україні : Указ Президента України від 19.06.2013 р., № 336/2013 [Електронний ресурс] // Президент України Віктор Янукович : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15813.html> – Назва з екрана.

7. Про Концепцію державної інформаційної політики : проект Закону України від 13.10.2010 р., № 7251 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=38772 – Назва з екрана.

8. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 09.04.1999 р., № 595-XIV (Редакція від 12.12.2012 р.) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-14> – Назва з екрана.

9. Соляник А. А. Система документопостачання фондів бібліотек України: теоретико-методологічний аспект : автореф. дис. д-ра пед. наук: 07.00.08 / Соляник Алла Анатоліївна ; Харківська держ. академія культури. – Х., 2006. – 45 с.

Бодак О. Формування бібліотечно-інформаційних ресурсів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: сучасний стан та перспективи розвитку.

Ключові слова: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, бібліотечно-інформаційні ресурси, джерела комплектування фондів, обов'язковий примірник документа, книгообмін.

Сьогодні формування фондів бібліотек – це систематичний аналіз зовнішнього документального потоку, науково обґрунтований відбір документів, оперативне замовлення та отримання документів на різних носіях інформації для поповнення бібліотечно-інформаційних ресурсів відповідно до статусу бібліотеки та інформаційних потреб користувачів.

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) вживаються активні заходи щодо удосконалення системи комплектування бібліотечного фонду, зокрема формуються нові організаційно-технологічні засади отримання документів, які ґрунтуються на вивченні ефективності традиційних і нових джерел комплектування. Сучасна стратегія розвитку НБУВ спрямовує процес комплектування на максимально повне охоплення національного документального потоку і відбір найцінніших іноземних видань.

Слід також зазначити, що в період становлення ринкових відносин бібліотеки не в змозі вирішити проблеми формування бібліотечно-інформаційних ресурсів без допомоги державної політики в галузі культури.

Bodak O. Library and information resources acquisition of V. Vernadsky National Library of Ukraine: modern condition and prospects of development.

Keywords: V. Vernadsky National Library of Ukraine, library information resources, sources of acquisition, the required copy of the document, book exchange.

Today the acquisition of the library collections is a systematic analysis of the external document streaming, theoretically substantiated documents selection, rush order and documents obtaining on various media for library and information resources replenishment in accordance with the library status and information needs of users.

At V. Vernadsky National Library of Ukraine we can watch the active measures taking to improve the acquisition system of the library collection, particularly, a new organizational and technological basis of documents supplying and receipting is being formed. This basis is relied on the efficiency studying of traditional and new acquisition sources. A modern development strategy of V. Vernadsky National Library of Ukraine directs the acquisition process at the most complete coverage of the national documents streaming and selection of the most valuable foreign publications.

It should be noticed that in the epoch of market relations development libraries are not able to solve the problems of library and information resources acquisition without the aid of the state policy in culture.

Бодак О. Формирование библиотечно-информационных ресурсов Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского: современное состояние и перспективы развития.

Ключевые слова: Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, библиотечно-информационные ресурсы, источники комплектования фондов, обязательный экземпляр документа, книгообмен.

Сегодня формирование фондов библиотек – это систематический анализ внешнего документального потока, научно обоснованный отбор документов, оперативный заказ и получение документов на различных носителях информации для пополнения библиотечно-информационных ресурсов в соответствии со статусом библиотеки и информационными потребностями пользователей.

В Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского (НБУВ) принимаются активные меры по совершенствованию системы комплектования библиотечного фонда, в частности формируются новые организационно-технологические основы получения документов, которые основываются на изучении эффективности традиционных и новых источников комплектования. Современная стратегия развития НБУВ направляет процесс комплектования на максимально полный охват национального документального потока и отбор наиболее ценных иностранных изданий.

Следует также отметить, что в период становления рыночных отношений библиотеки не в состоянии решить проблемы формирования библиотечно-информационных ресурсов без помощи государственной политики в области культуры.